

BESLUT

2020-02-17

Dnr: 19/00864

SAKEN

P1-morgon, 2019-03-13, *Morgonekot*, P1, 2019-03-13, kl. 6.00, 7.00, 8.00, 9.00 och *Nyheter från Ekot*, P1, 2019-03-13, kl. 6.30, 7.30 och 8.30, inslag om en vårdnadstvist; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslagen frias. De strider inte mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGEN

P1-morgon

Löpande i *P1-morgon* påannonserade programledaren kommande reportage. Påannonseringarna var mycket lika varandra och programledaren sa följande vid en av de längre påannonseringarna under morgonen.

Nu i stället om den uppmärksammade vårdnadstvisten i [ort], alltså beslutet i [orts] tingsrätt förra året att ge en misshandelsåtalad pappa ensam vårdnad om sin treåriga son, åtminstone tillsvidare, för att pappan, som det stod, skulle få möjlighet att bevisa att han var oskyldig till allt han blivit anklagad för. *Ekot* kan, som vi har hört, visa på en rad brister i socialtjänstens utredning som låg till grund för tingsrättens beslut.

Programledaren sa sedan att mamman för första gången valt att uttala sig i media. Reportaget inleddes med att reportern sa att många experter ansett att det aktuella fallet var ett av de märkligaste de någonsin sett och att mamman som kallades Maria i reportaget egentligen hette något annat. Reportern sa bland annat följande.

Vårdnadstvister är aldrig lätta att bedöma utifrån men här fanns en detalj som beskrevs som uppseendeväckande. På rekommendation från socialtjänsten så hade tingsrätten beslutat att ge Marias tidigare sambo, tillsvidare, ensam vårdnad om parets gemensamma treåriga son.

Reportern sa sedan att barnets pappa anmälts av mamman för att ha misshandlat både henne och barnet. När beslutet togs hade pappan precis åtalats för våldet mot mamman, anklagelserna om våldet mot barnet ledde inte till åtal, och

socialtjänsten skrev tydligt i sin utredning att de inte trodde på mammans anklagelser. Sedan sa reportern bland annat följande.

Och den uppseendeväckande detaljen, den handlade om att pappan genom att få vårdnaden skulle kunna bo med sonen på ett HVB-hem under några veckor förra sommaren för att få chansen att bevisa att han var oskyldig till allt han hade blivit anklagad för. Men pappan dömdes senare under hösten för att ha misshandlat Maria, en dom som överklagats till hovrätten.

Reportern sa att fallet skulle upp till tingsrätten för slutlig dom angående vårdnaden och att Maria försökt få socialtjänstens utredare att förstå och erkänna de avgörande fel som fanns i utredningen men inte fått gehör. Sedan sa reportern att *Ekot* de närmsta dagarna skulle gå igenom flera påståenden i socialtjänstens utredning som visat sig vara osanna men som domstolen lagt stor vikt vid när den meddelade sin tillfälliga dom. Sedan sa reportern följande.

Ett exempel handlar om en viktig detalj i socialtjänstens utredning. En detalj som tingsrätten bedömde var ytterst graverande för Maria. Den här detaljen erkänner nu socialtjänstens utredare är fel. Det kan man tydligt höra på en dold inspelning som Maria har gjort.

Reportern sa sedan att det i socialtjänstens familjerättsliga utredning framgick att Maria hållit sonen borta från pappan i ett och ett halvt år. Han sa att uppgifter om kvarhållande eller bortförande av ett barn är sådana uppgifter som är mycket graverande för en förälder och som domstolen ser mycket allvarligt på i vårdnadsärenden. Sedan sa reportern följande.

I Marias fall så erkänner utredaren som skrivit uppgiften om kvarhållande att hon skrivit fel. Det hon menade var att sonen bott hos Maria, i ett och ett halvt år.

Reportern sa sedan att felet, enligt experter *Ekot* pratat med, var direkt avgörande för domstolens beslut. Han sa även att det enligt Maria fanns fler avgörande och uppseendeväckande fel i socialtjänstens arbete och att *Ekot* skulle granska dessa. Reportaget avslutades med att bland annat följande sades.

(Maria) – Det finns inte mycket som säger att det kommer ändra på sig. (Reporter) – Du tror inte att saker kan förändras? Eller hur tänker du? (Maria) – Jag tror att, framförallt att jag vågar inte hoppas men sen så skulle det också innebära att en rad människor i sin yrkesroll skulle behöva stå till svars och säga att här har jag gjort fel.

Vid ett senare tillfälle i programmet återkom programledaren till det aktuella fallet. Hon upprepade då i stort sett vad som framkommit tidigare. Programledaren presenterade sedan en professor i offentlig rätt som bland annat pratade om begreppet ”kvarhållande” och om socialtjänstens erkännande av sitt fel. Professorn sa att det var allvarligt att lämna felaktiga uppgifter till en domstol och att socialtjänsten hade kunnat ändra uppgiften. Programledaren sa att mamman och hennes ombud försökt få socialtjänsten att erkänna och rätta de felaktiga uppgifterna varpå professorn sa att det egentligen bara var för mammans ombud att ta upp frågorna i domstol igen om hon inte fick gehör hos

socialtjänsten. Professorn sa även att det var märkligt att felet inte blivit rättat. Programledaren sa att socialtjänsten som skött fallet inte velat medverka i programmet och avslutade sedan inslaget med att kort återberätta vad det aktuella ärendet handlade om.

Programledaren återkom till det aktuella fallet ytterligare en gång i programmet. Hon återberättade då vad fallet handlade om och vad *Ekot* avslöjat. Sedan spelades det tidigare återgivna reportaget ytterligare en gång.

Inslagen i Morgonekot kl. 6.00, 7.00, 8.00 och 9.00

Inslagen var i stort sett likalydande och innehöll delar av det reportage som sänts i *P1-morgon*. Nedan följer en sammanfattning av inslaget som sändes kl. 8.00.

Inslaget påannonserades av en nyhetspresentatör som sa att en utredning i ett uppmärksammat vårdnadsärende haft allvarliga brister.

En nyhetsuppläsare sa sedan att *Ekot* kunde avslöja en rad brister i ett uppmärksammat vårdnadsärende på en ort där en pappa tillsvidare fått ensam vårdnad om sin son för att kunna bevisa att han var oskyldig till våld mot barnet och mamman. Nyhetsuppläsaren sa att beslutet hade kritiserats och att *Ekot* fått tillgång till en hemlig inspelning som visade att kommunen gjort avgörande fel i utredningen.

Därefter följde ett reportage där mamman medverkade. I reportaget framkom i stort sett samma uppgifter som återgetts ovan under rubriken ”Inslagen i P1-morgon”. Utöver detta sa reportern även att en professor i välfärdsrätt menade att felskrivningen hade spelat en avgörande roll för att pappan fick vårdnaden. Professorn sa att hon aldrig trodde sig ha läst i någon utredning att ett stadigvarande boende hos en förälder kallades för ett kvarhållande eller bortförande. Det var för henne ett fullkomligt inkorrekt språkbruk och professorn sa att hon fick intrycket av att man medvetet eller omedvetet tagit ställning när utredningen skrevs. Inslaget avslutades med att följande sades.

(Reporter) – *Ekot* har sökt den ansvarige socialsekreteraren och hennes chef men ingen av dem vill svara på frågor om det här. Maria berättar att hon påpekat felet i utredningen flera gånger men ingen ändring har ännu skett i de kompletterande handlingar som senare skickats till tingsrätten. [...] (Nyhetsuppläsare) – *Ekot* har också flera gånger sökt pappans ombud men utan resultat.

Inslagen i Nyheter från Ekot kl. 6.30, 7.30 och 8.30

Samtliga inslag var i stort sett likalydande. I inslagen sades bland annat att *Ekot* kunde avslöja brister i ett uppmärksammat vårdnadsärende genom en hemlig inspelning. I inspelningen erkände en utredare på socialtjänsten att ett påstående om att mamman i ärendet skulle ha hållit barnet borta från pappan var fel. I inslagen kl. 6.30 och 7.30 sades även att pappan tillsvidare fått ensam vårdnad

om sitt barn för att kunna bevisa att han var oskyldig till våld mot barnet och mamman.

ANMÄLAN

Anmälaren anser att inslagen strider mot kraven på opartiskhet och saklighet och anför sammanfattningsvis följande.

Sveriges Radio AB (SR) borde förstått att mamman kontaktade P1 för att försöka påverka domstolen inför den nära förestående huvudförhandlingen i målet och de programansvariga borde avstått från att sända mammans version. Att programmet kontaktade pappan och hans ombud, som avböjde medverkan, räcker inte för att kraven på opartiskhet och saklighet ska vara uppfyllda. SR borde inväntat dom från tingsrätten innan de, eventuellt, kommenterade fallet.

Det verkar uppenbart att programmakarna inte besvärat sig med att göra nödvändig research. Det är enkelt att beställa de tre protokoll från tingsrätten som väl beskriver fallet. Vid en objektiv genomgång av dem kan man omöjligen komma till en annan slutsats än att domstolen hittills fattat rätt beslut sett ur barnets synpunkt.

Det är inte konstigt att domstolsbeslut som går mammor emot uppmärksammas då de är ovanliga eftersom barnrättssystemet till största delen domineras av kvinnor. Man bör trots detta kunna förvänta sig att medierna bemöter alla föräldrar opartiskt och likvärdigt.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

SR anser att inslagen överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför sammanfattningsvis följande.

Det nu aktuella fallet hade uppmärksammas av flera rikstäckande medier under 2018. *Ekot* nåddes i samband med det av uppgifter om att vårdnadsärendet avgjorts av tingsrätten efter att felaktig information från socialtjänsten ingått i utredningen. En företrädare för socialtjänsten på orten erkände, i en dold inspelning som *Ekot* fick del av, att fel hade begåtts. Inspelningen hördes i flera av inslagen. När *Ekot* sedan granskade ärendet i detalj fann man fler fel som socialtjänsten gjort. Denna information bedömdes vara av allmänt intresse.

Fokus i *Ekots* granskning var således inte vårdnadstvisten utan de misstag som socialtjänsten begått. Socialtjänstens utredning fanns med i underlaget när tingsrätten, i avvaktan på ett slutgiltigt beslut, gav vårdnaden till pappan. Enligt experter som *Ekot* talat med kan felaktigheterna ha påverkat utgången. SR har enligt sändningstillståndet en skyldighet att granska myndigheter och

organisationer som har inflytande på beslut som rör medborgarna och därvid ge den allsidiga information som lyssnarna behöver. De nu anmälda inslagen ligger väl i linje med denna granskningsskyldighet. Efter rapporteringen har socialtjänsten och socialförvaltningen i kommunen anmälts till Justitieombudsmannen för sin hantering av ärendet.

Varken de som medverkade eller företrädare för *Ekot* tog ställning i frågan om vem som bör ha vårdnaden om barnet. Inte heller framkom det i rapporteringen några åsikter om huruvida barnet skulle må bättre eller sämre av något av alternativen. *Ekot* valde dock att i korthet, utan att identifiera parterna, berätta om vårdnadstvisten för att lyssnaren skulle få en bakgrund och ett sammanhang. Den kritik som finns mot båda parter framkom i rapporteringen den 13 mars 2019. I de nu anmälda inslagen berättades det om domen mot pappan och senare, i såväl *Lunchekot* som *Studio Ett*, betonades det att utredningen visade att mamman inte hade underlättat för sin son att ha en god relation med båda sina föräldrar. Det framgick också att mamman, enligt socialtjänstens utredning, hade hanterat umgängestillfällen mellan barnet och pappan på ett dåligt sätt vilket hade försvårat desamma. Således har information till för- och nackdel för båda parter framkommit i den löpande rapporteringen.

Anmälaren anser att *Ekot* borde ha avstått från att rapportera om ärendet. Att socialtjänsten, det vill säga en kommunal verksamhet, gör flera fel i en vårdnadsutredning som sedan kan vägas in en domstolsprocess har stort allmänintresse. Att avstå från att rapportera på grund av ämnets känsliga karaktär är naturligtvis inte ett alternativ. Det kan nämnas att *Ekot* ofta rapporterar om pågående rättsprocesser och myndighetsärenden på ett allsidigt och sakligt sätt.

Efter att det kommit till programföretagets kännedom att inledningen till inslaget och en formulering om tingsrättens motivering kunde tolkas på fel sätt beslutade SR att rätta en uppgift i rapporteringen. Rättelsen sändes i P1 den 21 mars 2019.

I samband med rättelsen sände *Ekot* även en kommentar som inkommit från pappans ombud. *Ekot* sökte pappan och ombudet inför publiceringen den 13 mars 2019. De ville då inte kommentera uppgifterna. Det inkom därefter en skriftlig kommentar från ombudet den 14 mars 2019 som lades in i webbpubliceringen på SR:s webbplats samma dag. Några fler inslag om vårdnadsfallet gjordes inte i radio. Därför valde redaktionen att sända genmälet i samband med rättelsen eftersom det var ett för publiken naturligt sammanhang.

SR vill framhålla att pappan inte själv har inkommit med synpunkter på hur kommentaren publicerats.

INFORMATION

Granskningsnämnden har tagit del av inslagen som sändes den 13 mars 2019 i *Lunchekot* och *Studio Ett* kl. 16.02 och den rättelse som sändes den 21 mars 2019.

I inslaget i *Lunchekot* sa en reporter bland annat att mamman, i vissa fall, försvårat barnets umgänge med pappan. I inslaget i *Studio Ett* hördes bland annat ett reportage där många av de tidigare återgivna uppgifterna återkom. Utöver dessa uppgifter sa reportern bland annat att mamman beskyldes för att ha hanterat umgängestillfällen mellan barnet och pappan dåligt.

Rättelsen den 21 mars 2019 hade följande lydelse.

Så har vi en rättelse. I ett inslag som sändes i onsdags förra veckan angav *Ekot* att pappan i ett uppmärksammat vårdnadsärende i [ort] fått ensam vårdnad av sin treåriga son, citat, "för att kunna bevisa att han var oskyldig till våld mot mamman och barnet", slutcit. Formuleringen kan tolkas som att det var tingsrätten motivering, men rätten motiverade i själva verket beslutet med att mamman försvårat pappans umgänge med barnet. Pappan fick senare bo tillsammans med sonen på ett HVB-hem för att han enligt Socialtjänsten skulle "få en möjlighet att bevisa sin oskuld." *Ekots* granskning visar bland annat att Socialtjänsten begått och erkänt fel i utredningen som enligt experter kan ha spelat en avgörande roll för vårdnadsbeslutet. Pappans ombud skriver till *Ekot* att de fel som *Ekot* tagit upp i granskningen saknar betydelse för rättens ställningstagande.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet).

Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag. Vid sin prövning kan nämnden ta hänsyn till ett annat program eller inslag, förutsatt att en sådan balansering framstår som naturlig för tittarna. Det kan till exempel röra sig om inslag i den löpande nyhetsförmedlingen eller i en programserie. Det kan också vara ett program som programföretaget hänvisar till i samband med sändningen. Det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, men i så fall bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få

bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SR ska granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna (8 § i sändningstillståndet). Denna skyldighet innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet. Med kommentarskyldigheten följer ett visst utrymme för värderande omdömen.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Att granska en enskild och pågående tvist ställer höga krav på programföretaget att iakttäta försiktighet så att granskningen inte riskerar att framstå som partisk till förmån för den ena parten i tvisten.

De granskade inslagen utgick från ett enskilt vårdnadsärende och även ett misshandelsmål som varit föremål för tidigare rapportering. Vid tidpunkten för inslagen var varken frågan om vårdnaden av barnet eller anklagelserna om våld slutligt prövade av domstol. Fokus i de nu aktuella inslagen låg på den utredning socialtjänsten gjort med anledning av vårdnadsärendet. I denna granskning av socialtjänstens agerande kom frågan om betydelsen av de eventuella felaktigheter som förekom i utredningen att belysas nästan uteslutande från mammans perspektiv. Nämnden anser inte att de inslag som SR sände i *Lunchekot* och *Studio Ett* samma dag balanserade rapporteringen. Det framkom i inslagen att *Ekot* flera gånger sökt pappans ombud men utan resultat. Eftersom SR i samband med rättelsen som sändes en vecka senare återgav vad pappans juridiska ombud uppgett till *Ekot* den 14 mars 2019, om pappans inställning till frågan om betydelsen av socialtjänstens agerande, strider inslagen inte mot kravet på opartiskhet.

Nämnden konstaterar att SR den 21 mars 2019 sände en rättelse avseende beskrivningen av tingsrättens dom. I rättelsen hänvisades till *Ekot*. Beskrivningen av tingsrättens dom som SR avsåg att rätta förekom dock även i *P1-morgon*. Eftersom *Eko*-sändningarna sändes inom ramen för programmet *P1-morgon* bedömer nämnden hänvisningen i rättelsen som tillräcklig. Nämnden anser inte att det som anmälaren har tagit upp medför att inslagen strider mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt och Kristina Åberg efter föredragning av Jenny Englund Grass.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Jenny Englund Grass

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.